

JUAN MANUEL PEÑA
Biên dịch: ĐỖ HUYỀN THANH

TANGO ở
TÂY BAN NHA
Vũ KHÚC THỂ KỈ

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

ABRAZOS

JUAN MANUEL PEÑA
Biên dịch: ĐỖ HUYỀN THANH

TANGO ở
TÂY BAN NHA
Vũ khúc thế kỉ

NHÀ XUẤT BẢN GIÁO DỤC VIỆT NAM

Original Title (Spanish): El tango en España
El romance de un siglo

Translation from the Spanish by Đỗ Huyền Thanh

© Name of the Author: Juan Manuel Peña

ISBN: 978 – 987 – 24481 – 5 – 8

© with the authorization of **ABRAZOS** publishing house.
Tango and argentine culture - www.abrazosbooks.com

Obra editada en el marco del Programa Sur de Apoyo a las Traducciones del Ministerio de Relaciones Exteriores, Comercio Internacional y Culto de la República Argentina.

Published with the support of Programa Sur under the auspices of the Ministry of Foreign Affairs, International Trade and Worship of the Republic of Argentina.

All rights reserved. Neither this book nor any part of it may be used or reproduced in any manner whatsoever (reprography, informatics, etc.), nor may it be distributed by way of hiring or public lending without the prior written permission of the copyright owner. Any breach of these terms may result in appropriate legal action.

Lời nói đầu

Hiện nay nhu cầu tìm hiểu và thực hành khiêu vũ rất phổ biến đối với các tầng lớp trong xã hội, đặc biệt là vũ điệu tango. Vũ điệu tango đã có quá trình hình thành từ rất lâu ở Argentina và Tây Ban Nha, sau đó lan truyền khắp thế giới và trở thành môn học khá phổ biến từ tầng lớp thượng lưu đến bình dân. Các vở ca vũ kịch cũng có điều kiện phát triển dựa trên nền nhạc tango.

Quyển sách *Tango ở Tây Ban Nha – Vũ khúc thế kỉ* được dịch từ bản nguyên gốc tiếng Tây Ban Nha nhằm giúp quý bạn đọc am hiểu hơn về vũ điệu này.

Sách gồm 22 chương, nội dung chi tiết, phong phú, xuyên suốt chiều dài lịch sử hình thành và phát triển thăng trầm của tango suốt hơn một trăm năm qua và được các soạn giả, nghệ sĩ nổi tiếng thể hiện ở các nước châu Âu, châu Mỹ,...

Mặc dù sách đã được biên dịch, biên tập khá công phu, nhưng khó tránh khỏi những thiếu sót, rất mong bạn đọc góp ý, bổ sung để lần tái bản sau sách được hoàn thiện hơn.

Xin trân trọng cảm ơn.

Người dịch

MỤC LỤC

1. Lời nói đầu	3
2. Lời giới thiệu	7
3. Chương I: Giới thiệu chung về tango	9
4. Chương II: Tango ở Tây Ban Nha	25
5. Chương III: Từ năm 1900 đến năm 1915	32
6. Chương IV: Từ năm 1915 đến năm 1922	47
7. Chương V: Từ năm 1922 đến năm 1926	62
8. Chương VI: Năm 1927	74
9. Chương VII: Những tạp chí viết về tango ở Tây Ban Nha	82
10. Chương VIII: Carlos Gardel	97
11. Chương IX: Các vũ công tango	107
12. Chương X: Những vũ công tango khác xuất hiện ở Tây Ban Nha	111
13. Chương XI: Thêm nhiều lời bình luận về tango	130
14. Chương XII: Những vũ công tango tiếp tục xuất hiện	134
15. Chương XIII: Nhiều hơn về tango	150
16. Chương XIV: Năm 1935	162
17. Chương XV: Từ năm 1936 đến năm 1939. Nội chiến Tây Ban Nha	167
18. Chương XVI: Từ năm 1939 đến năm 1950. Hậu chiến	177
19. Chương XVII: Tango trong thập niên 50 của thế kỉ XX	182
20. Chương XVIII: Vũ công tango trong thập niên 50 của thế kỉ XX	198

21. Chương XIX: Từ năm 1960 đến năm 1990	206
22. Chương XX: Thập niên 90 của thế kỉ XX	229
23. Chương XXI: Thông tin bên lề từ năm 1989 đến năm 2009	240
24. Chương XXII: Thế kỉ 21, năm 2000 với những chuyển biến mới. Sự thành công của tango tại Tây Ban Nha và trên toàn thế giới	252
25. Tài liệu tham khảo	270

Lời giới thiệu

Sự thành công và sức lan toả mạnh mẽ của tango tại Tây Ban Nha trong suốt một thế kỉ là một ví dụ rõ nét về sức mạnh của tình đồng hương, về việc giữ gìn bản sắc văn hoá của những người con xa xứ. Ở đây, có thể nói đó là những nghệ sĩ Argentina đầu tiên đưa tango đến với bán đảo Iberia.

Tango không chỉ là âm nhạc, là cuộc đời, là hồi kết mà còn là sự tái sinh. Trong tác phẩm này, mối quan hệ giữa tango và đất nước Tây Ban Nha là mối quan hệ song phương. Từ khi mới xuất hiện tại Tây Ban Nha, tango được đất nước này bổ sung, củng cố và nâng đỡ phát triển đến giai đoạn cực thịnh. Ngược lại, Tây Ban Nha cũng nhờ tango mà có thể làm giàu hơn nền văn hoá nghệ thuật vốn dĩ đã rất phong phú của mình.

Những nghệ sĩ tango thành danh trên đất nước Tây Ban Nha có thể kể đến từ những ông hoàng như Carlos Spaventa, Carlos Gardel cho tới các bà chúa, các đại thần như Azucena Maizani, Carlos Dante, Roberto Maida, Luis Scalón, Marambio Catán, Jorge Cardozo; đặc biệt không thể không kể tới tài năng của bộ ba “Trío Irusta – Fugazot – Demare”. Với tài năng xuất chúng của mình, họ sánh vai với những nghệ sĩ tango tài giỏi tới từ Argentina như Cátulo Castillo, Manuel Buzón, Carlos Vicente, Geroni Flores, Juan Cruz Mateo, Rafael Canaro, Manuel Pizarro, “Bianco – Bachicha”, Eduardo Bianco, nhóm nhạc La Orquesta de Los Reyes và nhóm nhạc Orquesta Bachicha trong những buổi trình diễn tango thành công rực rỡ cả về phương diện thương mại lẫn nghệ thuật.

Tuy vậy, tác phẩm này viết ra không nhằm so sánh giữa hai dàn nghệ sĩ tango của Argentina và Tây Ban Nha. Như đã nói ở trên, đây là mối quan hệ song phương. Tôi ca ngợi những người con Argentina đã đưa tango từ Nam Mỹ xa xôi tới bán đảo Iberia đầy nắng và gió này. Họ hoà nhập nhưng không hoà tan, đồng thời còn góp phần đưa tango lên đỉnh cao của nghệ thuật tại Tây Ban Nha. Tôi cũng bày tỏ sự ngưỡng mộ tới khả năng tiếp thu và kết hợp có chọn lọc một nhánh văn hoá ngoại lai vào nền văn hoá đầy màu sắc dân tộc của các nghệ sĩ Tây Ban Nha. Họ có

thể là ca sĩ, nhạc sĩ flamenco, các giọng ca opera nhưng đều đã có những bước chuyển mình đáng kinh ngạc để trở thành những bậc thầy về tango tại Tây Ban Nha.

Nhờ có những con người này, tango đã có thể tồn tại và phát triển qua bao thăng trầm và biến cố lịch sử như cuộc nội chiến ở Tây Ban Nha, Chiến tranh thế giới lần thứ nhất và lần thứ hai, cho tới những năm 60 của thế kỉ XX. Tuy vậy, tôi không dừng lại ở đó. Thời gian trong tác phẩm kéo dài cho tới thời đại của chúng ta ngày hôm nay.

Để thực hiện được khối lượng công việc khổng lồ như vậy, chúng tôi đã làm việc dưới một áp lực vô cùng nặng nề, cần mẫn thu thập và sắp xếp các nguồn tư liệu, dẫn chứng mà để có thể tiếp cận một phần không nhỏ trong số đó thực sự không dễ dàng chút nào. Hi vọng rằng, sau cuốn sách viết về tango một cách đầy đủ và chi tiết, đầu tiên này, sẽ xuất hiện tiếp theo nhiều tác phẩm công phu với những góc nhìn khác nhau về chủ đề hấp dẫn này.

Khi tiền thân của tác phẩm mà các bạn đang có trên tay được xuất bản, có hai học giả đã chấp bút cho phần giới thiệu mở đầu cuốn sách. Một người là người thầy – người bạn vô cùng thân thiết, Luis Adolfo Sierra, đã viết rằng cuốn sách này không cần phần giới thiệu mở đầu. Trái lại, một người bạn khác, nhà thơ Horacio Ferrer lại viết một lời giới thiệu không cần thiết cho cuốn sách. Về phần mình, tôi chọn cách đứng giữa hai người nói trên.

Oscar D. Zucchi

Buenos Aires, ngày 1 tháng 9 năm 2009

CHƯƠNG I

GIỚI THIỆU CHUNG VỀ TANGO

*Tôi là con trai của Buenos Aires,
Biệt hiệu cậu bé xứ cảng – El porteño,
Người có nguồn gốc châu Âu hào hoa nhất
Được sinh ra trên vùng đất này...*

El porteño – Cậu bé xứ cảng

Ángel Villoldo

Tango vùng Andalucía. Tango milonga. Vũ điệu habanera. Tango của người da màu. Một vài điểm giống nhau. Tango theo phong cách nhạc kịch zarzuela. Những vũ công tango bậc thầy người Tây Ban Nha. Các nghệ sĩ biểu diễn nhạc kịch cuplé và tonadilla. Những vũ điệu tango đầu tiên và thêm nhiều định nghĩa khác.

Tựa đề của cuốn sách mà các bạn đang có trên tay *Tango ở Tây Ban Nha – Vũ khúc thế kỉ* đã phần nào nói lên tất cả. Quảng thời gian kể từ khi tango xuất hiện và phát triển tại Tây Ban Nha mà tôi muốn đề cập tới trong tác phẩm này trải dài từ năm 1890 cho tới tận ngày nay (cuối thế kỉ XIX, thế kỉ XX đến đầu thế kỉ XXI).

Nói một cách khác, sự xuất hiện, hình thành và phát triển của tango tại Tây Ban Nha sẽ được lồng ghép trong thăng trầm biến đổi lịch sử của đất nước này từ giai đoạn trị vì của vua Alfonso XIII, chế độ độc tài của tướng Miguel Primo de Rivera, tuyên ngôn thành lập chính phủ Cộng hoà lần thứ II năm 1931, cuộc nội chiến 1936 – 1939, những năm 50 của thế kỉ XX, trong nỗi đau hậu chiến, người ta bắt đầu dùng âm nhạc để xoa dịu những vết thương mà chiến tranh để lại,... cho tới cuối những năm 80 của thế kỉ trước, khi Đại hội âm nhạc tango đầu tiên được tổ chức tại Granada, đưa tango đến gần công chúng yêu âm nhạc và khiêu vũ không chỉ tại Tây Ban Nha mà còn trên khắp châu Âu và toàn thế giới.

Thật khó để nói rằng, mỗi một phát minh, sáng chế hay sáng tạo nào đó chỉ có một nguồn gốc hay một động lực duy nhất. Nói chung, chúng ta phải chấp nhận rằng có rất nhiều nguyên nhân dẫn đến việc hình thành cũng như biến đổi của một ngôn ngữ hay loại hình nghệ thuật nào đó. Thông qua thời gian, những phạm trù này (ngôn ngữ/nghệ thuật) có thể sáp nhập với một phạm trù khác hoặc bản thân nó sẽ tự chia cách, cắt rời để trở thành một hình thái mới. Tuy nhiên, dù biến đổi theo hình thức nào thì bản chất ban đầu cũng sẽ không mất đi. Nó chỉ chấp nhận thêm hay đồng nhất cái mới mà thôi. Có thể, theo ý kiến của chúng tôi, điều này đã xảy ra với tango và đây cũng chính là lí do để cuốn sách này ra đời.

Tango, theo tác giả Poztalet, người Argentina, được định nghĩa như sau: “Tango được hình thành dựa trên một loại hình âm nhạc dân gian gồm bốn, đôi lúc là ba, khổ thơ tám âm tiết. Ban đầu, chỉ có một nữ vũ công trình diễn nhưng theo thời gian người ta khiêu vũ theo cặp. Một buổi biểu diễn tango có thể có một hoặc nhiều cặp đôi”. Cũng theo tác giả Portalet, tango có nguồn gốc từ vùng Andalucía của Tây Ban Nha vì thế ông còn gọi đó là Tango andaluz.

Theo một số bản ghi âm được thực hiện vào cuối thế kỉ thứ XIX mà không ghi rõ tên loại hình tango được trình diễn, có rất nhiều loại tango đến từ những nơi khác nhau của vùng đất Andalucía như: tango vùng Málaga, tango vùng Cádiz, tango vùng Jerez. Sau đó xuất hiện tango của người du mục, tango flamenco, tango bulerías (người ta khiêu vũ dựa trên tiếng vỗ tay và giậm chân của đám đông khán giả), tango dài, tango ngắn, tango cổ, tiểu tango vùng Cádiz, tango đảo Sắt, tango quần đảo Canarias. Tất cả đều được dùng để mô tả về một loại hình âm nhạc của Tây Ban Nha có nguồn gốc từ vùng Andalucía, miền Nam đất nước.

Tuy vậy, loại âm nhạc này không hề có mối liên quan tới thể loại tango của Argentina. Hay nói một cách khác, đó không phải là tango và tango của Argentina không hề bắt nguồn từ Andalucía. Vì thế, không hề tồn tại loại hình tango nào có tên là Tango andaluz.

Tiếp tục công cuộc tìm kiếm về nguồn gốc của tango, tôi tìm thấy những bài viết, đã được tổng hợp và in thành sách của bậc thầy âm nhạc – Carlos Vega. Đặc biệt là những nghiên cứu của ông được công bố vào năm 1936 và được Viện Âm nhạc học, Đại học Công giáo Argentina xuất bản. Theo đó, Vega khẳng định: “Tango... là tác phẩm của nghệ thuật biên đạo múa, của người Buenos Aires nói riêng và của người Argentina nói chung. Điều đó là hiển nhiên, không cần phải bàn cãi hay thắc mắc. Đó không phải là một phiên bản khác được vay mượn từ những vũ điệu châu Âu khác như: waltz, polka, galup, mazurka hay cotis”. Mặt khác, dù là giai điệu, ý thơ hay các bước nhảy, chúng vẫn luôn chỉ mang một cái tên duy nhất: tango.

Tuy vậy, chúng tôi vẫn hoàn toàn đồng ý với luận điểm của Stilman khi ông tuyên bố rằng: “Nguồn gốc của tango đã gây ra những tranh cãi không bao giờ có hồi kết”. Đồng quan điểm với Stilman là hai tác giả Binda và Llamas với dòng kết luận trong cuốn sách của họ: “Nói tóm lại, vẫn còn nhiều tranh cãi xoay quanh khi nào và ai là người đã sáng tạo ra tango”. Và Sergio Pujol cũng tái khẳng định: “Chủ đề về nguồn gốc của tango vẫn mãi là câu hỏi khó, không thể đi đến đáp án thống nhất trong nền âm nhạc của Argentina”.

Bên cạnh đó, nhằm làm rõ quá trình nghiên cứu cũng như cung cấp cho bạn đọc một cái nhìn tổng thể về luận điểm nguồn gốc tango của các tác giả nói trên, chúng tôi sẽ nói về milonga, vũ điệu của người da màu và đặc biệt là habanera. Cho dù tango không bắt nguồn từ bất cứ vũ điệu nào nói trên nhưng mỗi một trong số đó cũng có những đóng góp nhất định về một mặt nào đó cho việc hình thành nên tango.

Như các bạn đã biết, âm nhạc Tây Ban Nha được trình diễn hằng ngày trên sân khấu tại thủ đô Buenos Aires, nổi bật trong số đó là nhạc kịch zarzuela và cái mà người Tây Ban Nha gọi là tango vùng Andaluz (đối với chúng tôi, đây là một khái niệm rất tệ). Trên thực tế, khái niệm “Tango châu Mỹ” bắt nguồn từ những vở nhạc kịch zarzuela từ nửa cuối thế kỉ XIX.

Một số tác giả cho rằng, những giai điệu âm nhạc có nguồn gốc từ dân du mục Argentina mà họ gọi là “những bài hát ra đi và trở lại” được đưa đến từ cuối thế kỉ thứ XIX thông qua các thủy thủ, dân nhập cư, dân di cư và những nghệ sĩ hát rong đường phố.

Hình 1. Vũ công tango đầu thế kỉ XX

Nhịp điệu chậm, lá lướt, lời ca chủ yếu mô tả về tình yêu là đặc điểm chung của các đĩa nhạc trong giai đoạn này.

Tiếp sau đó xuất hiện vũ điệu milonga của người du mục, âm nhạc đặc trưng của cư dân vùng hạ lưu sông Bạc (Río de la Plata). Chúng ta có thể tìm mua những đĩa nhạc được các nghệ sĩ flamenco thực hiện vào đầu thế kỉ XX để thưởng thức thể loại âm nhạc này.

Khái niệm “milonga”, bắt nguồn từ ngôn ngữ của người gốc Phi – Mozambique sinh sống chủ yếu tại Brasil. Ở Argentina, nhóm người này tập trung khá đông tại Buenos Aires. Theo ngôn ngữ này, milonga là số nhiều của từ “mulonga” có nghĩa là “từ”. Vậy nên milonga có nghĩa là “nhiều từ”. Milonga được trình diễn bởi những nghệ sĩ ghita đường phố Buenos Aires. Họ là những ca sĩ không

chuyên ban đầu “hát chỉ để kiếm cơm” nhưng sau đó, họ “trình diễn để tôn vinh milonga”.

Trong cuốn sách *Lí luận về ngữ dụng vùng sông Bạc*, Daniel Granada đã định nghĩa: “Đây là thể loại nhạc có kết cấu thanh âm theo nguyên tắc phổ biến, đơn giản và thậm chí đơn điệu”. Phần lời của milonga chủ yếu được xây dựng trên một bài thơ bốn câu tám âm điệu được lặp đi lặp lại, đôi khi theo nguyên tắc một câu được lặp lại nhiều lần.

Mặt khác, nhìn từ quan điểm của Rossi, milonga bắt nguồn từ habanera vào khoảng thập niên 80 của thế kỉ XIX. Tờ tạp chí Mundo Argentina trong số ra ngày 26 tháng 12 năm 1886 mô tả “Milonga là loại hình âm nhạc đặc trưng riêng của vùng sông Bạc”. Cũng trong bài báo này, tác giả (không đề tên) đã nhắc tới những nghệ sĩ milonga đường phố đầu tiên và xuất sắc nhất như Santos Vega và Gabino Ezeiza.

Còn theo Borges : “Tinh thần mạnh mẽ và đầy sức lan toả của milonga chính là những thứ mà chúng ta đã thấy trong các giai điệu tango trước đó, trong các vở nhạc kịch như: *Rodríguez Peña*, *Ngài Juan*, *Chàng trai vùng Entre Río*, *Thổ dân Apache ở Argentina*, *Bảy lời nói*, *Vẻ ngoài dũng cảm*, *Con cú đêm* hay *Ngài Esteban*,...”. Milonga là giai điệu phổ biến mang trong mình tính cách Argentina vô cùng sâu đậm. Vì thế, người ta nhảy điệu milonga ở bất cứ nơi đâu trên đất nước Argentina, từ nơi bình dân tới nơi sang trọng, trong dịp lễ hội hay ngày thường, từ tiệc cưới cho tới đám tang.

Vở vũ kịch đầu tiên được viết cho milonga có tên *Con đường mới* do Eduardo Rico sáng tác và dàn dựng với phần âm nhạc của Eduardo F. García Lalanne. Sau đó là vở *Món salad criolla* của nhà biên kịch người Uruguay – Enrique de María với phần nhạc cũng do Eduardo F. García Lalanne biên soạn.

Tiếp bước thành công của những vở milonga đầu tiên là các tác phẩm: *Người than khóc*, khuyết danh; *La Milonga* của Francisco Hargreaves trong hai năm 1885 – 1886, đây là một trong số những tác phẩm milonga đầu tiên được viết cho piano; *Ngôi sao* của tác giả

Uruguay Antonio Domingo Podestá, đây là vở vũ kịch milonga đầu tiên được biểu diễn trên màn ảnh.

Nhà biên kịch người Uruguay Fernando Assunção nhận định milonga có nguồn gốc từ vũ điệu truyền thống của người Phần Lan chứ không phải bắt nguồn từ vũ điệu habanera của Cuba. Đồng quan điểm này với ông còn có Tabaré de Paula, Daniel Vidart, Vicente Rossi, Héctor và Luis Bates và nhiều nhà âm nhạc học và nhà nghiên cứu khác.

Bên cạnh đó còn có các bản milonga được sáng tác cho dàn organ được thực hiện vào cuối thế kỉ XIX như: *Cậu bé xứ cảng, Tiếng lòng/Lunfardo, Các trường hợp và các công việc, Cô gái bohème miêng gốc châu Âu, Morocha, Cái ngành*. Ngoài ra còn có các tác phẩm của dàn nhạc giao hưởng Edison như: *Tôi rất lớn!, Cái lỗi ngô, Con giận dữ, Điểm dừng tinh khiết, Nếu chúng ta mãi mãi chia tay, Trời nóng... nhưng với rất nhiều gió!, Cần thận với những người 50 tuổi và Hãy nắm chặt tay anh, em yêu!*.

Tuy vậy, còn có rất nhiều học giả đưa ra nhận định rằng tango của Argentina bắt nguồn từ habanera của Cuba do cả hai vũ điệu nói trên đều có chung nhịp (nhịp 2x4). Trong khi đó, habanera lại bắt nguồn từ *zortziko*, một vũ điệu của vùng País Vasco và các vũ điệu đối kháng khác của Tây Ban Nha.

Như chúng ta đã biết, habanera còn được biết đến với tên gọi tango của châu Mỹ hoặc tango của người da màu bởi những người Tây Ban Nha sinh sống tại vùng sông Bạc vào giữa thế kỉ thứ XIX.

Theo nhà nghiên cứu Antonio Mora Ayora: “Habanera được xây dựng dựa trên nỗi nhớ, tình yêu quê hương của những người con xa xứ. Và điều này được trao đổi giữa những nhóm bạn”. Xuất hiện tại Cuba vào giữa thế kỉ thứ XIX, ban đầu vũ điệu này có tên vũ điệu đối kháng, vũ điệu Cuba, vũ điệu habanera và sau cùng được rút gọn thành habanera. “Nguồn gốc của habanera hình thành từ một điệu dân vũ của người Anh, sau đó điệu dân vũ này được truyền tới Pháp, rồi tới Tây Ban Nha và được Georges Bizet – nhà soạn nhạc nổi tiếng người xứ País Vasco Sebastián sửa đổi để

phù hợp hơn với vở nhạc kịch nổi tiếng *Carmen*” Iradier đã nhận định như vậy. Ông cũng là tác giả của các vở nhạc kịch habanera nổi tiếng như *Con chim bồ câu* và *Việc sửa soạn nhỏ*.

Cũng như tango, habanera có tầm ảnh hưởng không hề nhỏ tại Tây Ban Nha. Sau đây là vài lời thơ trong habanera:

“Kể từ khi anh tới La Habana, em gái nhỏ
Anh không thể nào quên
Vùng Cádiz quê hương ta, Tacita yêu dấu
Bên khung cửa sổ một ngày nào đó anh sẽ ngắm nhìn”.

Hay một giai điệu habanera khác được viết từ năm 1840 có tên *Việc sửa soạn nhỏ*:

“Nếu một ngày nào đó bên cửa sổ nhà bạn
Xuất hiện một chú chim câu bé xinh
Xin hãy đối xử với nó thật thân tình
Vì đó chính là tôi”.

Một bản nhạc habanera khác của Alejandro Paz có tựa đề *Bông hoa không khí* được đăng trên tờ *Lá thư ngày chủ nhật*, số ra ngày 2 tháng 12 năm 1886 tại Buenos Aires, qua đó tác giả không phân biệt sự khác nhau về đặc điểm xuất xứ của habanera từ Cuba hay Tây Ban Nha hay habanera có mối quan hệ với milonga và tango giai đoạn đầu hay không.

Bên cạnh đó, Vega cũng mô tả một bản habanera khác có tên *Trà Mate* như sau :

“Này chàng trai hãy tới đây
Uống trà Mate
Uống trà Mate
Tại vùng đất đầy gió pampero
Không ai uống sôcôla hết”.

Tác giả Selles cũng nhắc tới habanera trong vở hài kịch *Anh chàng du mục tại Buenos Aires* do diễn viên, ca sĩ, nhạc công và biên

soạn tài năng người Tây Ban Nha Santiago Ramos dàn dựng tại Buenos Aires ngày 22 tháng 10 năm 1857.

Năm 1872, nữ soạn giả tango đầu tiên, bà Eloísa Hérbil de Silva đã viết bản habanera *Hãy tới Buenos Aires*. Dalmiro Costa viết bản *Nữ phạm nhân* và năm 1879 Francisco Hargreaves viết bản *Con bộ rùa đỏ*.

Ngoài ra, còn có các bản tango zarzuela của Barbieri và Olama – *Vợ tôi và tên da màu*; của De Nincenetti – *Người phụ nữ điệu đà phù phiếm* (1866) ; của Eusebio De Miguel và E. Halitzky – *Đua bò tót tại Vallecas* (1870) ; của Chueca và Valverde – *Vùng Cádiz* (1880) ; của Selles – *Ngài thanh tra* – một bản habanera theo phong cách Andalucía và bản *Những bông hoa kim ngân*.

Theo nhà nghiên cứu Javier Barreiro người Tây Ban Nha : “Tango và habanera đều có chung một nguồn gốc. Đó là các vũ điệu đối kháng”. Cũng theo ông, tango là một vũ điệu phần nào chịu ảnh hưởng của âm nhạc của người da màu. Tuy nhiên, Vega lại không nghĩ vậy. Theo ông, habanera có nguồn gốc từ những vũ điệu tango vùng Andalucía được các vũ đoàn Tây Ban Nha mang tới Argentina. Cho tới năm 1870, habanera hoàn toàn được tách rời khỏi khái niệm tango vùng Andalucía và trở thành tango châu Mỹ.

Những vũ điệu tango của Tây Ban Nha, hay còn lại là tango vùng Andalucía, là những giai điệu phổ biến của vùng Andalucía từ năm 1880. Theo Vega, đây cũng chính là nơi khởi nguồn của một loại hình âm nhạc có tên tango zarzuela.

Tuy nhiên, trở lại việc bàn về nguồn gốc của tango, *Từ điển Học viện Hoàng gia Tây Ban Nha* định nghĩa tango như sau : “Lễ hội và vũ điệu của người da màu hoặc người dân tại các vùng khác nhau của châu Mỹ”. Tại những nơi sinh sống của nô lệ da màu tại châu Phi và châu Mỹ, người ta gọi nó là tango. Đồng thời, khái niệm tango cũng xuất hiện tại Montevideo vào khoảng năm 1810.

Những cuốn từ điển của Cuba và Tây Ban Nha cuối thế kỷ XIX cũng định nghĩa: “Tango là nơi người da màu và digan tụ tập nhảy múa,...”.

Còn cuốn *Từ điển ngữ luận Argentina* được biên soạn bởi Học viện ngôn ngữ Argentina định nghĩa: “Tango là vũ điệu được nhảy theo cặp, nhịp đôi và giai điệu nhịp nhàng”. Ngoài ra, cuốn từ điển cũng định nghĩa: “Tango còn là tên gọi của âm nhạc và phần lời của vũ điệu này”.

Một vài học giả khác lại nghiêng về luận điểm tango có nguồn gốc từ châu Phi. Theo họ, tango là cách gọi khác của *tangó*, một từ địa phương của những người lai châu Phi – Bồ Đào Nha. Điều này được công bố trên tạp chí *Caras y Caretas* năm 1912 và tạp chí P.B.T. số ra tháng 2 năm 1914 bởi học giả Carlos M. Urien và một vài nhà nghiên cứu khác.

Ngoài ra, chúng ta cũng biết thêm rằng người dân châu Phi dùng từ tango để mô tả bộ gõ trong dàn nhạc cụ của mình.

Tiếp tục với những định nghĩa về tango mà chúng tôi tìm thấy trong *Đại từ điển bách khoa toàn thư từ viết tắt* của nhà xuất bản Espasa Calpe, năm 1957, tập III của bộ từ điển này đã đưa ra định nghĩa hoàn chỉnh và đầy đủ nhất về tango như sau : “Tango: vũ điệu hay lễ hội của người da màu và người dân sinh sống tại châu Mỹ//Vũ điệu du nhập từ châu Mỹ vào những năm đầu của thế kỉ XX//Âm nhạc của vũ điệu này//Vũ điệu châu Mỹ có nguồn gốc từ Cuba, theo ý kiến của phần lớn các nhà nghiên cứu. Từ quan điểm nghiên cứu về nhịp điệu, tango tương tự như habanera, khiêu vũ theo cặp xoay, nhịp 2 x 4, tuy nhiên các bước nhảy của tango sống động và nhiều cảm xúc hơn”.

Vào năm 1808, nhà âm nhạc học Juan Álvarez cũng khẳng định “rất dễ để nhận thấy rằng tango (Argentina), habanera và milonga đều sở hữu một vài đặc điểm chung”.

Milonga xuất hiện và được trình diễn bởi các nghệ sĩ ghita đường phố trong giai đoạn rực rỡ nhất từ năm 1880 tới năm 1910; một vài nghệ sĩ nổi tiếng có thể kể đến ở đây là : Ismael Palacios, Gabino Ezeiza, Maximiliano Santillán, Higinio Cazón, José Betinotti, Nemesio Trejo, Cristino Tapia, Arturo de Nava, Juan Fulginiti và những người khác.

Vũ điệu cặp đôi là tên của những loại vũ điệu xuất hiện trước tango. Người ta dùng định nghĩa này để mô tả loại hình khiêu vũ theo cặp và các vũ công hoà quyện với nhau theo từng bước nhảy như: điệu vals – 1800, vũ điệu dân gian balan polka – 1845, tiếp theo đó là điệu pasodoble, điệu chotis, điệu mazurca, điệu habanera và điệu tango Argentina xuất hiện sau cùng.

Từ năm 1859 tới năm 1900 xuất hiện rất nhiều thể loại khiêu vũ mang trong mình dáng dấp của tango vùng Andalucía, xuất hiện tại Buenos Aires không lâu, như tango café, tango của những chiếc mũ, tango của loài mèo, tango con bò con, tango điệu thuốc. Bên cạnh đó là các tác phẩm pha trộn với zarzuela như *Những đứa con của thuyền trưởng Grant*, phần biểu diễn “Tango Trà Mate” của tác phẩm *Từ Madrid tới Buenos Aires*, “Tango cái xoong” của tác giả vùng País Vasco Francisco Payá, “Tango Menegilda” của vở nhạc kịch zarzuela của Chueca và Valverde – *Con đường lớn*.

Bên cạnh đó, theo đánh giá của các chuyên gia, các tác phẩm tango nổi bật nhất trong giai đoạn đó có thể kể đến như sau: *Tango của nữ gia chủ* – tác phẩm nổi tiếng nhất Buenos Aires theo Ricardo Ostuni; *Chàng trai da màu Schicoba* của Palazuelos; *Bartolo* và *Chuyến hành trình của người vùng Nazareth*, đây là phần nhạc được Francisco Asenjo Barbieri sáng tác cho vở nhạc kịch zarzuela *Tia chớp*, theo Roberto Selles. Trong rất nhiều tác phẩm của mình, Carlos Vega cũng đã dành rất nhiều lời khen ngợi cho tác giai điệu này.

Phần lời của bài *Tango của những chiếc mũ* được mô tả như sau :

“Đây là những chiếc mũ nhỏ
Mà Amalia vừa mua xong,
Nàng mua chúng để che nắng
Mỗi khi nàng đi tắm biển”.

Còn đây là phần lời của bài *Tango Merengazo*:

“Vâng, vâng, vâng
Tôi rất thích
Món sữa trứng ngọt ngào béo ngậy.

*Không, không, không
Cậu không thích
Chỉ uống có nửa li thôi...”.*

Một số giai điệu phổ biến này được xuất hiện trong tạp chí Văn hoá dân gian vùng Andalucía từ năm 1882 đến 1883. Tuy vậy, những vũ điệu mang tên tango vùng Andalucía sau đó dần biến mất. Điều này được nhà âm nhạc học người Tây Ban Nha Manuel García Matos khẳng định trong tác phẩm *Tuyển tập âm nhạc dân gian Tây Ban Nha* (Madrid, 1960) về 101 loại hình âm nhạc dân gian ở đất nước này từ trước đến nay “không tồn tại tango vùng Andalucía”. Trong bộ tác phẩm gồm 5 tập *Âm nhạc đại chúng Tây Ban Nha* do Rodríguez Marín thực hiện từ năm 1882 đến năm 1883 cũng không dành bất cứ một dòng nào nhắc đến tango vùng Andalucía.

Nói về những nghệ sĩ tango người Tây Ban Nha đầu tiên, chúng ta có thể nhắc tới sự ra mắt đầy thành công của bộ ba (*Anh chàng da trắng* – Pichinango, *Anh chàng da vàng* – Zipitría và *Anh chàng da đen* – Pantaleón) trong tác phẩm của Enrique De María *Món salad criolla* với phần âm nhạc của Eduardo García Lalanne năm 1898.

Tới năm 1918, người người đổ xô đi xem tác phẩm của José González Castillo và Alberto T. Weisbach – *Bộ răng của con chó* được trình diễn tại nhà hát Buenos Aires để được nghe Manolita Poli hát bài *Buổi tối buồn thương của tôi* của Castriota và Contursi.

Bên cạnh các ca sĩ và vũ công, các nhạc sĩ Tây Ban Nha cũng đã đóng góp rất nhiều cho sự phát triển của tango Argentina như José Padilla, sinh năm 1889 tại Almería và mất năm 1960 tại Madrid, tác giả của hai tác phẩm vô cùng nổi tiếng *Chiếc ruong thánh tích* và *Cô gái bán hoa violet*. Lúc sinh thời, ông đã từng hai lần tới Argentina. Lần thứ nhất với vai trò nhạc trưởng của vũ đoàn zarzuela Ursula López từ năm 1914 tới năm 1915. Lần thứ hai quay trở lại, ông sống và làm việc tại Buenos Aires từ năm 1919 đến cuối năm 1921.

Một nghệ sĩ tango khác cũng đặc biệt thành công, tên của ông được đánh giá như sau “với các tác phẩm tango của mình, bậc thầy